

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Галина Прусенко

кандидат юридичних наук,
докторант кафедри правосуддя
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5773-5652>
Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/V-1796-2018>
galyna.prusenko@gmail.com

УДК 347.918: 347.931

ПОНЯТТЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОГОВОРУ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ І МІЖНАРОДНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

АНОТАЦІЯ. Прогресивний розвиток законодавчої регламентації з метою вирішення цивільних справ на основі вільного волевиявлення сторін є одним із найбільш ефективних способів удосконалення цивільного судочинства. Норми процесуального закону часто мають узагальнений характер, що звужує можливості для вирішення унікальних питань, які виникають під час судового розгляду. Недоліки процесуального законодавства можуть бути компенсовані завдяки укладенню сторонами угод між ними про процес (процесуальних договорів), побудованих на основних засадах договірного права (насамперед принципі свободи договору), проте спрямованих на врегулювання процесуальних правовідносин.

Мета статті полягає у дослідженні підходів до визначення поняття “процесуальний договір” та аналізі основних характеристик процесуальних договорів.

У вітчизняній науковій літературі та законодавстві України немає ґрунтовного визначення поняття “процесуальний договір”. Дефініції окремих зарубіжних дослідників, розглянуті в статті (зокрема, визначення процесуального договору через поняття договору, що є джерелом нормативної регламентації провадження; через поняття угоди учасників процесуальних правовідносин з приводу та у зв’язку зі здійсненням процесуальних прав і виконанням процесуальних обов’язків; через поняття юридичних фактів, що мають процесуальне значення), свідчать про те, що процесуальний договір є складною категорією, яка передбачає симбіоз матеріального і процесуального елементів. Процесуальний договір є інструментом, який надає сторонам можливість отримати додаткові гарантії реалізації матеріальних правовідносин, що раніше виникли між ними, та надати юридичну силу процесуальним діям, щодо яких вони досягли згоди.

Нерозв’язаною залишається також проблема термінологічного розмежування понять “процесуальний договір”, “процесуальна угода”, “угода про процес”, яка

© Галина Прусенко, 2018

Галина Прусенко

може вирішуватися по-різному (як шляхом синонімічного застосування зазначених термінів, так і розмежування на основі різних підходів до правової природи процесуального договору – кваліфікації процесуального договору як виключно процесуального інституту, як матеріально-правової угоди або угоди, що призводить до процесуальних наслідків).

Ключові слова: процесуальний договір; процесуальна угода; арбітражна угода; мирова угода; угода про медіацію; пророгаційна угода; автономія волі; диспозитивність.

Дослідження правових проблем, пов'язаних із допустимістю укладення сторонами договору як основи виникнення, зміни та припинення цивільних процесуальних правовідносин у правовій доктрині України досі перебуває на початковому етапі.

Правова природа так званих процесуальних договорів (угод про процес) понад століття є предметом полеміки між правниками. Водночас у контексті сучасних політичних, економічних і правових орієнтирів ідея модернізації та приведення у відповідність до найвищих світових стандартів процесуального законодавства набуває особливої актуальності. Причиною, зокрема, є необхідність пошуків нових прогресивних моделей співвідношення ініціативи суду та сторін у цивільному процесі (а саме надання учасникам процесуальних правовідносин можливості самостійно вирішувати окремі процесуальні питання шляхом укладення угод), виведення перспектив вирішення процедурних питань за межі, встановлені процесуальним законом, стрімкий розвиток альтернативних видів вирішення спорів в Україні.

Відповідно до чинних положень цивільного процесуального законодавства України сторони мають право укласти мирову угоду з метою врегулювання спору на підставі взаємних поступок, в якій можуть вийти за межі предмета спору, за умови, що мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб (ч. 1 ст. 207 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України)¹), на будь-якій стадії судового процесу (ч. 2 ст. 207 ЦПК України)². За угодою сторін до третейського суду може бути передано будь-який спір, який виникає із цивільних правовідносин, крім випадків, прямо передбачених законом (ч. 4 ст. 4, ст. 21 ЦПК України)³. Сторони також мають право укласти угоду про передачу всіх або певних спорів, які виникли або можуть виникати між ними в зв'язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, чи мають вони договірний характер чи ні, до арбітражу

www.pravoua.com.ua

¹ Цивільний процесуальний кодекс України: у редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 12.10.2018).

² Там само.

³ Там само.

(ст. 7 Закону України “Про міжнародний комерційний арбітраж”⁴). Згідно зі ст. 76 Закону України “Про міжнародне приватне право”⁵ укладення сторонами угоди, якою вони передбачають підсудність справи з іноземним елементом судам України (так званої “пророгаційної угоди”), є першою підставою визначення підсудності; згідно зі ст. 22 ЦПК України⁶ спір, який відноситься до юрисдикції загального суду, може бути переданий на вирішення суду іншої держави за угодою сторін.

Правові основи, на яких базується приватноправова культура загалом, за своєю сутністю зводяться до такого юридичного порядку, відповідно до якого приватна особа має право самостійно, автономно, на власний розсуд, незалежно від волі держави визначати юридично значущі умови своєї поведінки, а установи державної влади зобов’язані визнавати, затверджувати та за допомогою державного примусу підтримувати цю юридичну значущість і забезпечувати вирішення всіх спірних питань, що виникають між приватними особами, незалежним і неупередженим судом⁷.

Утім, незважаючи на декларування законодавцем гарантій широких можливостей для реалізації особами власних суб’єктивних прав на свій розсуд, свобода укладення між сторонами угод процесуального характеру суттєво обмежена публічним порядком.

Триває дискусія щодо перспектив упровадження інституту медіації в правове поле України. Законопроектом № 3665, прийнятим у першому читанні у 2016 р., передбачено, що сторони мають право домовитися про включення письмового застереження про медіацію в договір, згідно з яким вони погоджуються передати на медіацію всі або певні спори, які можуть виникнути між ними в зв’язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, чи мають вони договірний характер чи ні (ст. 11)⁸.

Можна констатувати наявність полеміки у науковому дискурсі щодо самого поняття та правової природи процесуального договору. Концепція процесуального договору знайшла відображення в дослідженнях таких зарубіжних правознавців, як Г. Баумгертель, А. Белоглазек, К. Брановицький, Г. Вагнер, Д. Валєєв, Є. Васьковський, М. Вікут, Г. Гельвіг, Д. Гольдшмідт, В. Грунські, М. Єлісеєв, Є. Іванова, Л. Кадьє, С. Курочкін,

⁴ Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4002-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12> (дата звернення: 12.10.2018).

⁵ Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення: 12.10.2018).

⁶ Там само.

⁷ Сергей Алексеев, *Право. Азбука. Теория. Философия. Опыт комплексного исследования* (Норма – Инфра-М 1998) 586.

⁸ Про медіацію: Проект Закону. № 3665. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463 (дата звернення: 01.11.2018).

Галина Прусенко

М. Рожкова, О. Шеменєва, Г. Шідермайр, В. Ярков; у вітчизняній юриспруденції увагу теоретичним аспектам правової природи процесуальних договорів приділяв Ю. Притика.

У доктрині відсутній єдиний підхід до визначення поняття “процесуальний договір”. Чинне процесуальне законодавство України також не регламентує поняття процесуального договору та не використовує його фактично. Поняття процесуального договору, допустимість і межі його використання в українській правовій науці детально не розглядалися.

Метою дослідження є вивчення підходів до визначення поняття “процесуальний договір” та аналіз основних характеристик процесуальних договорів.

Сучасні дослідники проблематики процесуального договору оперують двома термінами – “процесуальний договір” і “процесуальна угода” (або “угода про процес”).

Можна констатувати, що у науковому дискурсі простежується наявність двох основних підходів до визначення поняття “процесуальний договір”.

Найбільш обґрунтованою видається дефініція процесуального договору у широкому розумінні, яку сформулював чеський дослідник А. Белоглавок – як договору, який є джерелом нормативної регламентації провадження; у межах такого визначення процесуальний договір недвозначно включає в себе арбітражну і пророгаційну угоди⁹.

В. Ярков визначає процесуальний договір як результат угоди учасників процесуальних правовідносин з приводу та у зв'язку зі здійсненням процесуальних прав і виконанням процесуальних обов'язків¹⁰.

Прихильниками вузького розуміння процесуального договору (як угоди, обов'язковою стороною якої виступає державний суд) є М. Рожкова й О. Шеменєва.

Ще дореволюційні дослідники розглядали процесуальні договори як угоди між сторонами, направлені на настання процесуальних наслідків, та пропонували називати такі угоди “процесуальними договорами”. Коло таких угод, відповідно до правничої думки того періоду, не могло бути обмежене угодами, які сторони заздалегідь уклали між собою. До процесуальних договорів, наприклад, відносили односторонні заяви (заяви про відкладення судового розгляду, призупинення провадження у справі, призначення експерта), якщо з приводу питань, що становили зміст таких заяв, сторони досягали згоди. Процесуальний договір у такому розумінні вважався укладеним із моменту доведення до відома складу

www.pravolia.com.ua

⁹ Александр Белоглавок, *Арбитраж, ordre public и уголовное право (Взаимодействие международного и национального частного и публичного права)*, т 1 (Таксон 2009) 178.

¹⁰ Владимир Ярков, *Юридические факты в цивилистическом процессе* (Инфотропик 2012) 52.

суду, що визначалось як його специфічна ознака порівняно з матеріально-правовою угодою¹¹.

М. Рожкова здійснила спробу встановити відмінності між матеріально-правовими і процесуальними угодами, для розмежування яких дослідниця пропонує застосовувати відмінності між матеріальними (цивільними) і процесуальними правовідносинами за суб'єктним складом, предметом регулювання, юридичними фактами. Науковець виходить із того, що матеріальні (цивільні) правовідносини передбачають горизонтальні відносини, які визначають поведінку сторін у сфері цивільного обороту та основною характеристикою яких є рівність учасників таких правовідносин; натомість процесуальні правовідносини визначають поведінку сторін виключно в процесі здійснення правосуддя та виникають лише за умови, коли обов'язковим учасником є державний суд, тобто суб'єкти процесуальних правовідносин перебувають у відносинах “влада – підпорядкування”.

Засновуючись на такому підході, М. Рожкова виключає можливість віднесення мирової, арбітражної (третейської) та пророгаційної угод до сфери процесуальних і констатує проблематичність визначення правової природи таких угод із зауваженням, що оскільки категорія захисту права є категорією матеріального права, то угоди, що встановлює компетентний суд, мають розглядатись як різновид матеріально-правових угод¹².

О. Шеменєва визначає процесуальні угоди як юридичні факти, що мають процесуальне значення, тобто є основою виникнення, зміни або припинення цивільних процесуальних правовідносин¹³.

С. Курочкін оперує термінами “угоди у цивілістичному процесі”, “угоди, пов'язані з процесом”. Такі угоди правник визначає як форму обмеження диспозитивності однієї особи за умислом іншої особи, що є рівною їй у системі процесуальних правовідносин; метою такого обмеження є впорядкування процесуальних правовідносин на основі приватних інтересів суб'єктів під час розгляду та вирішення справи судом, що має вираження у здійсненні ними спільно або у відмові від здійснення певних дій, з якими процесуальний закон пов'язує настання правових наслідків¹⁴.

¹¹ Ольга Шеменєва, ‘Дискуссионные вопросы концепции процессуальных соглашений в трудах российских ученых’ (2016) 2 Вестник воронежского государственного университета. Серия: Право 111.

¹² Марина Рожкова, ‘Материальные и процессуальные соглашения, поименованные в Арбитражном процессуальном кодексе РФ’ (2004) 1 Хозяйство и право 75-87.

¹³ Ольга Шеменєва, ‘Роль процессуальных соглашений в гражданском судопроизводстве’ (дис д-ра юрид наук, Воронежский государственный университет 2017) 162.

¹⁴ Сергей Курочкин, ‘Соглашения в цивилистическом процессе’ (2012) 3 Вестник гражданского процесса 52-72.

Галина Прусенко

Договір є основним інструментом регулювання приватних матеріальних правовідносин. Якщо проаналізувати визначення договору у матеріальному праві України, то відповідно до положень п. 1 ст. 626 Цивільного кодексу України 'договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків'¹⁵. Юридична енциклопедія визначає договір як угоду двох або більше сторін про встановлення, зміну чи припинення відповідних прав і обов'язків¹⁶, угоду – як юридичний факт, вольову і правомірну дію фізичної або юридичної особи, яка передбачена законом, а також таку, що законом не передбачена, але не суперечить йому, і спрямована на виникнення, зміну або припинення цивільних прав або обов'язків¹⁷.

У науці була спроба (зокрема, здійснена М. Єлісеєвим) сформулювати визначення процесуального договору за аналогією з визначенням договору у матеріальному праві – як договору, що встановлює права та обов'язки у процесуальних правовідносинах і визначає поведінку суб'єктів таких правовідносин¹⁸. Без сумніву, такий підхід є спрощеним.

Відтак у сучасній інтерпретації під процесуальним договором розуміють:

- угоду, змістом якої є процесуальні дії учасників процесу, яка сприяє ходу процесу та здійсненню правосуддя і є допустимою з точки зору норм процесуального законодавства;
- договір, безпосередня дія якого відбувається у процесуальній сфері; погоджену волю осіб щодо досягнення процесуально-правового результату;
- погоджене взаємне волевиявлення сторін, направлене на врегулювання процесуального стану та таке, що відповідно до волевиявлення сторін створює такий стан;
- угоду сторін про здійснення процесуальних повноважень; договір про процесуальні правові наслідки¹⁹.

С. Курочкін пропонує класифікацію "угод про процес" у російському праві, до якої включає:

- 1) угоди, що відносяться до майбутнього спору:
 - а) угоди, спрямовані на те, щоб уникнути судового розгляду:

¹⁵ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 03.12.2018).

¹⁶ *Юридична енциклопедія*, т 2 (Видавництво "Українська енциклопедія" імені М. П. Бажана 1999) 232.

¹⁷ *Юридична енциклопедія*, т 6 (Видавництво "Українська енциклопедія" імені М. П. Бажана 2004) 167.

¹⁸ Николай Елисеев, 'Договорное регулирование гражданских и арбитражных процессуальных отношений' (дис д-ра юрид наук, Московский государственный институт международных отношений (университет) Министерства иностранных дел Российской Федерации 2016) 33-4

¹⁹ Там само.

- угоди про передачу справи на розгляд третейського суду (міжнародного комерційного арбітражу),
- угоди про претензійний порядок,
- угоди про медіацію;
- б) угоди, спрямовані на врегулювання порядку розгляду справи державним судом:
 - угоди щодо подання позову,
 - угоди щодо порядку судового розгляду справи;
- 2) угоди щодо спору, який вже виник:
 - а) угоди щодо судового розгляду;
 - б) угоди, що стосуються порушення провадження у справі;
 - в) угоди про хід судового розгляду²⁰.

Класифікація, запропонована С. Курочкіним, запозичена з французької правової доктрини, в якій існує розгорнута класифікація процесуальних договорів. Такі договори Л. Кадье розділяє на:

- <...> договори, що відносяться до майбутнього спору;
- договори, що відносяться до спору, який уже виник.
- Договори, що відносяться до майбутнього спору, включають:
 - 1) угоди, направлені на уникнення судового розгляду шляхом вирішення спору третейським судом (арбітражем), шляхом проведення переговорів;
 - 2) угоди, направлені на врегулювання судового розгляду (застереження щодо подання позову, застереження щодо судового розгляду справи).
- Договори, що відносяться до спору, який уже виник:
 - 1) договори, що відносяться до судового розгляду;
 - 2) договори, що визначають компетенцію та обов'язки судді²¹.

Теорія процесуального договору найбільш розроблена у німецькій юриспруденції. Німецькі правники визнають юридичну силу за будь-якими процесуальними договорами, якщо вони не порушують імперативні правила судочинства. Інститут процесуального договору у німецькому праві детально аналізував Н. Єлісеєв у своїх дослідженнях²², тому видається недоцільним окремо зупинятися на сприйнятті німецькою доктриною правової природи та характеристик процесуального договору.

Можна виокремити низку характерних ознак процесуальних договорів.

1. Головною властивістю процесуального договору є його здатність створювати наслідки, регламентовані процесуальним правом²³, зокрема,

²⁰ Курочкин (н 14).

²¹ Лоик Кадье, 'Соглашения относительно процесса во французском праве (о контрактации разрешения споров)' (2007) 6 Российский ежегодник гражданского и арбитражного процесса 167-183.

²² Єлісеєв (н 18).

²³ Белоглавок (н 9) 178.

встановлення компетенції конкретного органу, уповноваженого розглядати спір між сторонами.

2. Процесуальні договори дають змогу адаптувати типовий порядок вирішення спору до конкретного випадку²⁴.

3. Процесуальні договори укладаються сторонами виключно у приватних інтересах, укладення таких договорів не здійснюється у публічних інтересах.

4. Дія процесуального договору розповсюджується лише на осіб, які його уклали.

Безумовно, наведений перелік основних характеристик не є вичерпним і може бути продовжений та деталізований.

Можна погодитися з позицією, що висловлювалася в доктрині у межах розроблення теорії контрактуалізації як тенденції розвитку цивільного процесу, про те, що законодавче розширення спектру можливостей сторін вирішувати в угодах між ними окремі процедурні питання є рефлексією загального курсу на посилення приватноправових основ у системі цивільних процесуальних правовідносин.

Висновки. У вітчизняній науковій літературі та законодавстві України немає ґрунтового визначення поняття “процесуальний договір”. Дефініції окремих зарубіжних дослідників, розглянуті в статті (зокрема, визначення процесуального договору через поняття договору, що є джерелом нормативної регламентації провадження; через поняття угоди учасників процесуальних правовідносин з приводу та у зв’язку зі здійсненням процесуальних прав і виконанням процесуальних обов’язків; через поняття юридичних фактів, що мають процесуальне значення), свідчать про те, що процесуальний договір є складною категорією, яка передбачає симбіоз матеріального і процесуального елементів. Нерозв’язаною залишається також проблема термінологічного розмежування понять “процесуальний договір”, “процесуальна угода”, “угода про процес”, яка, на думку науковців, може вирішуватися по-різному (як шляхом синонімічного застосування зазначених термінів, так і розмежування на основі різних підходів до правової природи процесуального договору).

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Pro mediatsiiu: [On Mediation] Proekt Zakonu [Draft Law]. № 3665. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463 (accessed: 01.11.2018) (in Ukrainian).

²⁴ Курочкин (н 14).

2. Pro mizhnarodne pryvatne pravo [On International Private Law]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 23 chervnia 2005 r. № 2709-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (accessed: 12.10.2018) (in Ukrainian).
3. Pro mizhnarodnyi komertsiiyi arbitrazh [On International Commercial Arbitration]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 24 liutoho 1994 r. № 4002-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12> (accessed: 12.10.2018) (in Ukrainian).
4. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [Code of Civil of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 16 sichnia 2003 r. № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-155> (accessed: 03.12.2018) (in Ukrainian).
5. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Code of Civil Procedure of Ukraine]: v redaktsii Zakonu Ukrainy [as Amended by the Law of Ukraine] vid 3 zovtnia 2017 r. № 2147-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (accessed: 12.10.2018) (in Ukrainian).

Bibliography

Authored books

6. Alekseev S, Pravo. *Azbuka. Teorija. Filosofija. Opyt kompleksnogo issledovanija* [Law. Alphabet. Theory. Philosophy. Comprehensive Research Experience] (Norma – Infra-M 1998) (in Russian).
7. Beloglavek A, *Arbitrazh, ordre public i ugovnoe pravo (Vzaimodejstvie mezhdunarodnogo i nacional'nogo chastnogo i publicnogo prava)* [Arbitration, Ordre Public and Criminal Law (Interaction of International and National Private and Public Law)], t 1 (Takson 2009) (in Russian).
8. Jarkov V, *Juridicheskie fakty v civilisticheskom processe* [Legal Facts in Civil Process] (Infotropik 2012) (in Russian).

Encyclopedias

9. *Yurydychna entsyklopediia* [Encyclopedia of Law], t 2 (Vydavnytstvo "Ukrainska entsyklopediia" imeni M. P. Bazhana 1999) (in Ukrainian).
10. *Yurydychna entsyklopediia* [Encyclopedia of Law], t 6 (Vydavnytstvo "Ukrainska entsyklopediia" imeni M. P. Bazhana 2004) (in Ukrainian).

Journal articles

11. Kad'e L, 'Soglasheniya odnositel'no processa vo francuzskom prave (o kontraktualizacii razresheniya sporov)' ['Agreements on the Process in French Law (on the Contractualization of Dispute Resolution)'] (2007) 6 Rossijskij ezhegodnik grazhdanskogo i arbitrazhnogo processa (in Russian).
12. Kurochkin S, 'Soglasheniya v civilisticheskom processe' ['Agreements in Civil Process'] (2012) 3 Vestnik grazhdanskogo processa (in Russian).
13. Rozhkova M, 'Material'nye i processual'nye soglasheniya, poimenovannye v Arbitrazhnom processual'nom kodekse RF' ['Substantive and Procedural Agreements Particularized in the Code of Arbitration Procedure of the Russian Federation'] (2004) 1 Hozjajstvo i pravo (in Russian).
14. Shemeneva O, 'Diskussionnye voprosy koncepcii processual'nyh soglashenij v trudah rossijskikh uchenyh' ['Debatable Issues of the Procedural Agreements Concept in the Works by Russian Scientists'] (2016) 2 Vestnik voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta. Serija: Pravo (in Russian).

Thesis abstracts

15. Eliseev N, 'Dogovornoe regulirovanie grazhdanskih i arbitrazhnyh processual'nyh odnoshenij' ['Contractual Regulation of Civil and Arbitration Procedural Relations'] (dis d-ra jurid nauk, Moskovskij gosudarstvennyj institut mezhdunarodnyh odnoshenij (universitet) Ministerstva inostrannyh del Rossijskoj Federacii 2016) (in Russian).

Галина Прусенко

16. Shemeneva O, 'Rol' processual'nyh soglashenij v grazhdanskom sudoproizvodstve' ['Role of Procedural Agreements in the Civil Court Procedure'] (dis d-ra jurid nauk, Voronezhskij gosudarstvennyj universitet 2017) (in Russian).

Galyna Prusenko

THE CONCEPT OF PROCEDURAL CONTRACT IN THE CIVIL COURT PROCEDURE OF UKRAINE AND THE INTERNATIONAL CIVIL PROCESS

ABSTRACT. Progressive development of legislative regulation with a focus on resolving civil cases based on free will of the parties is one of the most effective ways to improve the civil court procedure. Provisions of the law of procedure are often generalized and thus narrow the possibilities for dealing with unique issues which arise during a trial. The shortcomings present in procedural legislation may be compensated by agreements entered into by the parties regarding the process (procedural contracts) which are underpinned by the basic principles of law of contract (primarily the principle of freedom of contract) but are aimed at the settlement of procedural legal relations.

The purpose of the article is to explore the approaches to the definition of "procedural contract" and to analyze the main characteristics of procedural contracts.

The national scientific literature and legislation of Ukraine offers no clear definition of the concept of "procedural contract". The definitions of individual foreign researchers reviewed in the article (in particular, definition of the procedural contract through the concept of contract which is the source of normative regulation of proceedings; through the concept of agreement between participants to procedural legal relations concerning and relating to the exercise of procedural rights and fulfillment of procedural duties; through the concept of legal facts of procedural importance) indicate that the procedural contract is a complex category encompassing a symbiosis of substantive and procedural elements. The procedural contract is a tool making the parties able to obtain additional guarantees for the implementation of legal relations under substantive law which have previously arisen between them, and to make legally valid the procedural actions on which they have reached an agreement.

Besides, there is still the unresolved issue of terminological differentiation of such concepts as "procedural contract", "procedural agreement", "agreement on the process" which may be cleared in a number of ways (both by synonymous application of these terms and by their differentiation on the basis of different approaches to the legal nature of the procedural contract – qualification of the procedural contract as a purely procedural institution, as an agreement under substantive law or as the agreement leading to procedural consequences).

KEYWORDS: procedural contract; procedural agreement; arbitration agreement; settlement agreement; mediation agreement; prorogation agreement; autonomy of will; optionality.

www.pravoua.com.ua

ПРАВО

